

CONTRIBUȚIA GEOGRAFULUI VASILE PROCA ÎN DEZVOLTAREA CLIMATOLOGIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Ala MOTRUC

doctorand la Universitatea de Stat din Tiraspol
profesor L.T., „Gaudeamus”, mun. Chișinău
email: motruc_ala@mail.ru

***Abstract.** Climate researches have always been a concern for scientists. The history of climate research on the territory of the Republic of Moldova knows many personalities that have contributed to the knowledge of the climate aspect of the country and the diversity of climate research topics. Of great contribution and importance in the climatological researches in the country were the climatological studies carried out by the doctor in geography – Vasile Proca. Through his personality he contributed to the development of climatology in the Republic of Moldova, being the initiator of the creation of the Climatology Laboratory of the AȘM (The Academy of Sciences of Moldova), Geography Sector. Along with other researchers, he has participated in the development of a set of climate-friendly materials, has developed climate maps, has been scientific editor of 10 editions of collections like: "Problems of the Geography of Moldova", he has also organized a series of regional and international scientific conferences, field expeditions, television shows as "Native Lands".*

***Cuvinte-cheie:** climatologie, cercetări climatice, atlase climatice, hărți climatice, Vasile Proca*

INTRODUCERE

Vasile Proca a fost un mare geograf, cercetător iscusit și om de științe ce a contribuit esențial la dezvoltarea climatologiei în Republica Moldova.

S-a născut în anul 1937 în familia țăranilor Alexandra și Efim Proca. Își face studiile, mai întâi, la școala primară din satul natal, apoi la școala pedagogică din Călărași, după care, în anul 1955 este admis la Facultatea de Geografie a Institutului Pedagogic din Tiraspol.

În anul 1961 este angajat ca laborant la Institutul de Economie al Academiei de Științe a Moldovei, iar din mai 1965 – laborant la Sectorul de Geografie.

Aflându-se la conducerea Sectorului de Geografie al Academiei de Științe a Moldovei (din 1971), pune bazele cercetărilor geografice complexe din cadrul Academiei de Științe a Moldovei, acordând multă atenție problemelor teoretice ale geografiei.

La inițiativa dumnealui a fost creat în cadrul Sectorului de Geografie al Academiei de Științe a Moldovei, Laboratorul de Climatologie.

A elaborat un șir de materiale cu caracter climatologic, prin aceasta contribuind la îmbogățirea tezaurului climatologic al țării. A fost redactorul-șef al *Atlasului Geografic al Moldovei* (1978). Pe lângă *Atlasul Mare*, a elaborat *Atlasul Mic* și un șir de hărți, printre care *Harta Climatică*.

A fost preocupat și de fenomenele stihiiinice. Din inițiativa lui se efectuau fotografiile aeriene asupra componentelor de mediu.

A fost redactor științific la 10 ediții de culegeri „*Probleme ale Geografiei Moldovei*”.

MATERIALE ȘI METODE DE CERCETARE:

Principalele metode utilizate la realizarea acestui articol sunt: descrierea, analiza și sinteza surselor bibliografice cu privire la aportul și contribuția doctorului în științe geografice Vasile Proca în dezvoltarea climatologiei în Republica Moldova. S-au evidențiat principalele studii, cercetări în domeniu, elaborarea materialelor cartografice cu tematici climatologice, elaborarea de materiale științifice și organizarea diverselor manifestări științifice naționale și internaționale organizate de dumnealui.

Pentru realizarea conținutului au fost studiate mai multe surse bibliografice și selectate acele secvențe ce se întrepătrund în subiectul dat.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Vasile Proca, doctor în științe geografice, unul dintre marii geografi din Republica Moldova, de rând cu mulți alți academicieni și doctori în științe geografice, a lăsat un important vestigiu științific pentru țara noastră și pentru generațiile viitoare.

Între anii 1971-1982 s-a aflat la conducerea Sectorului de Geografie al Academiei de Științe a Republicii Moldova (AȘM). A pus bazele cercetărilor geografice complexe din cadrul AȘM acordând multă atenție problemelor teoretice ale geografiei.

În această perioadă cercetările climatice au fost orientate spre studierea resurselor climatice și agroclimatice în scopul evidențierii specificului repartiției lor în timp și spațiu, evaluării fenomenelor climatice de risc pe teritoriul țării. Totodată, are loc organizarea observațiilor microclimatice, unice în tot spațiul ex-sovietic, prin faptul, că acestea au servit ca model de cercetare și pentru unele state din Europa.

O atenție deosebită se acordă studiului regimului ploilor torențiale, influența acestora asupra regimului hidrologic al râurilor, cât și condițiile naturale (inclusiv cele climatice) de formare a alunecărilor de teren, eroziunii solului etc.

Vasile Proca a fost inițiatorul creării în cadrul Sectorului de Geografie al AȘM a Laboratorului de Climatologie.

Devenind șef al Institutului de Geografie al Academiei de Științe a Moldovei, Vasile Proca a coordonat întreaga activitate de întocmire a *Atlasului* – tematica de bază a sectorului, fiind redactorul principal al atlasului. Experiența deosebită în elaborarea atlasului a preluat-o de la Laboratorul de Cartografie al Facultății de Geografie a Universității de Stat din Moscova. A fost autor la mai multe compartimente, printre care și compartimentul modificarea climei. A elaborat, împreună cu colegii de cercetare, un șir de hărți, fiind redactor științific al compartimentului „Clima”.

Astfel, împreună cu colegii săi A. Levadniuc și M. Mucilo pentru realizarea „*Атлас Молдавской ССР*” (1978), mai târziu, au fost menționați cu Premiul de Stat al Republicii Moldova în domeniul științei și tehnicii.

Tot în această perioadă au fost alcătuite și alte atlase („*Атлас Украинской ССР и Молдавской ССР*”, 1962, „*Атлас Молдавской ССР*”, 1990). Printre cele 300 de hărți se numără și hărțile climatice.

Paralel cu *Atlasul mare*, se realizau lucrări asupra *Atlasului mic* (școlar), de întocmire și editare a unui set de hărți de perete, cum ar fi și *Harta Climatică*.

Din inițiativa savantului Vasile Proca a fost fondată o secție specială, unde, pe parcursul unei perioade îndelungate, se acumulau imagini aeriene și cosmice, folosite în procesul de cercetare.

A fost redactor științific a 10 ediții de culegeri „*Probleme ale geografiei Moldovei*”, și la multe alte culegeri secretar responsabil.

A publicat articole în care sunt oglindite metode de întocmire a materialului cartografic (culegerile „*Cartografierea complexă a teritoriului RSSM*” (1972), „*Probleme geografice ale Moldovei*” (1973), „*Cartografierea naturală și economică a RSSM*” (1979)). În aceste culegeri a caracterizat rezultatele expedițiilor geografice și datele înregistrate la staționarele meteorologice din țară.

Vasile Proca a studiat și a evidențiat ciclurile climaterice și geografice în cadrul proceselor naturale, cât și interdependența lor. A demonstrat că de periodicitatea ciclurilor climaterice depinde evoluția celorlalte componente ale mediului. A elaborat prognosticul evoluției zonelor naturale de stepă și a propus recomandări privitor la optimizarea mediului natural – de prevenire a proceselor de degradare și ameliorare a calității lui.

În acest sens, a elaborat un șir de articole în care a studiat elementele climatice, îndeosebi mersul anual al temperaturilor și al precipitațiilor. Astfel, în „*О колебаниях годовых сумм осадков на территории Молдавии*”, a menționat despre rolul regimului precipitațiilor atmosferice asupra dezvoltării tuturor proceselor naturale de mediu. Utilizând valorile indicatorilor preluate de la stațiile meteorologice, a conchis că în funcție de schimbările climatice ce au loc, apare și un anumit regim ciclic al precipitațiilor, ce se caracterizează prin durată și caracterul de manifestare. Astfel, în abaterile sumei precipitațiilor, se identifică cicluri cu durate mici, medii, multianuale, intaseculare și seculare.

Carcaterizând valorile și frecvența precipitațiilor atmosferice a apreciat rolul și impactul precipitațiilor atmosferice asupra componentelor de mediu și nemijlocit, asupra formării alunecărilor de teren.

Întrucât în perioada ex-sovietică, una din sarcinile de bază ale comunității științifice o deținea studiile agroclimatice, Vasile Proca a efectuat cercetări climatice complexe cu privire la condițiile agrometeorologice de cultivare și creștere a viței-de-vie.

O atenție sporită a manifestat și față de condițiile de formare a hazardurilor naturale, și anume condițiile de formare a grindinei și impactul acesteia asupra mediului, îndeosebi asupra gospodăriilor agricole. A studiat și caracterul inundațiilor provocate de revărsarea râurilor Nistru și Prut, dar și cele cauzate de ploile torențiale. Preocupat a fost și de condițiile de formare a poleiului și efectele lui asupra lanșafturilor.

Fiind interesat mai mult de studierea lanșaftelor, nemijlocit a efectuat și un șir de cercetări cu aspect climatic și microclimatic ca parte componentă a acestuia. Vasile Proca a evidențiat rolul factorilor climatici în formarea lanșafturilor. Un exemplu ar fi lucrarea „*Изучение мезоклиматов при крупномасштабном ландшафтном картографировании*” în care a analizat potențialul agroclimatic al teritoriului, a elaborat „Pașaportul agroclimatic al lanșafturilor” pentru regiunea de Sud a țării.

A organizat o serie de conferințe științifice regionale și internaționale, expediții de teren, emisiuni televizate „*Plai natal*”, prin care a demonstrat de nenumărate ori abilitățile de un bun organizator, cercetător și om de științe emerit.

Prin contribuția și aportul studiilor sale, a participat direct la dezvoltarea științei geografice a țării. Fiind interesat de mai multe direcții geografice științifice, a contribuit în mare măsură și la dezvoltarea climatologiei în Republica Moldova.

CONCLUZII

1. Prin cercetările sale a contribuit esențial la dezvoltarea științei climatologice în țară;
2. A fost inițiatorul creării în cadrul Sectorului de Geografie al AȘM a Laboratorului de Climatologie;
3. A fost redactorul principal al atlasului geografic, redactor științific al compartimentului *Clima* și autor al hărților cu privire la modificarea climei;
4. A pregătit, împreună cu colegii săi A. Levadniuc și M. Mucilo pentru editare *Атлас Молдавской ССР* (1978), pentru care mai târziu au fost menționați cu Premiul de Stat al Republicii Moldova în domeniul științei și tehnicii;
5. A elaborat un șir de articole, printre care unele din ele cu referire ca studiul indicatorilor climatici, hazarde climatice, schimbări climatice și manifestările lor ciclice.
6. În lucrările sale a demonstrat rolul factorului climatic în formarea lanșafturilor;
7. A prezentat prin cercetările sale importanța studiilor climatice pentru celelalte componente de mediu;
8. A fost cercetar responsabil și redactor științific la un șir de culegeri „*Probleme ale geografiei Moldovei*”;
9. A fost fondatorul unei secții speciale, unde, pe parcursul unei perioade îndelungate, se acumulau imagini aeriene și cosmice, folosite în procesul de cercetare;
10. A organizat o serie de conferințe științifice regionale și internaționale, expediții de teren, emisiuni televizate „*Plai natal*”.

În concluzie, rămâne a spune, că aportul pe care l-a adus doctorul în științe geografice Vasile Proca are o importanță deosebită și o continuitate în dezvoltarea științei climatologice din Republica Moldova. Studiile efectuate de dumnealui prezintă un suport important pentru tinerii cercetători contemporani.

BIBLIOGRAFIE

1. Boboc N., *Studiul peisajului geografic în activitatea științifică a lui Vasile Proca* // *Studii geografice în Republica Moldova*, Chișinău 1997.
2. *Buletinul Academiei de Științe a Republicii Moldova. Științele vieții*. №1, Chișinău 2016.
3. *Buletinul Academiei de Științe a RSS Moldovenești*, №2, Chișinău 1974.
4. Capcelea A., *Regionarea geografică, optimizarea utilizării și protecția mediului în lucrările lui Vasile Proca* // *Studii geografice în Republica Moldova*, Chișinău 1997.
5. Constantinov T., *Vasile Proca – 60 de ani de la naștere* // *Studii geografice în Republica Moldova*, Chișinău 1997.
6. Mîtcu M., *Studii și cercetări cartografice științifice în activitatea științifică a lui Vaile Proca* // *Studii geografice în Republica Moldova*, Chișinău 1997.
7. Furdui T., Chirilov A., *Să nu dăm uitării numele celor, ce au stat la baza dezvoltării științei autohtone* // *Buletinul AȘM, Științele vieții*, Nr.1, Chișinău 2016.
8. Коробов Р., *Развитие ландшафтных подходов В.Е. Проки в оценке климатических ресурсов территории* // *Studii geografice în Republica Moldova*, Chișinău 1997.
9. Прока В., *Общие тенденции колебания средних температур воздуха на территории Молдавии* // *Проблемы географии Молдавии*, Выпуск 4, Кишинев 1989.
10. Прока В., *О колебаниях годовых сумм осадков на территории Молдавии* // *Известия Академии Наук Молдавской ССР*, № 1, Кишинев 1970.
11. Прока В., *Роль климатического фактора в развитии ландшафтов* // *Проблемы географии Молдавии*, Выпуск 2, Кишинев 1967.
12. Прока В., *Природы активного проявления оползневых и эрозионных процессов и их связь с колебаниями климата Молдавии* // *Известия Академии Наук Молдавской ССР*, №1, Кишинев 1970.
13. Прока В., Кошкодан М., *Изучение мезоклиматов при крупномасштабном ландшафтном картографировании* // *География и хозяйство Молдавии*, Выпуск 1, Кишинев 1970.
14. Прока В., *Периоды активного проявления оползневых и эрозионных процессов и их связь с колебаниями климата Молдавии* // *Научные основы рационального использования почв черноземной зоны СССР и пути повышения их плодородия*, Кишинев 1968.